

Nr 9.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändring av grunderna för bekämpande av sjukdomen smittsam kastning hos nötkreatur jämte i ämnet väckta motioner.

(2:a avd.)

I en till riksdagen den 29 november 1946 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 4, har Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen godkänna de ändringar i grunderna för bekämpande av sjukdomen smittsam kastning hos nötkreatur, som av föredragande statsrådet i propositionen föreslagits.

I sammanhang härmed har utskottet till behandling förehaft följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen

1) I: 107 av herr *Bondeson*, vari hemställts, att riksdagen måtte avslå de i propositionen föreslagna ändringarna i grunderna för bekämpande av sjukdomen smittsam kastning;

2) II: 315 av herr *Nilsson* i Göingegården *m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition måtte beakta de i motionen anförda synpunkterna.

Beträffande den utredning, som ligger till grund för Kungl. Maj:ts framställning, får utskottet, i den mån ej därför redogöres närmare i det följande, hänvisa till propositionen. I avseende å de skäl som anförts till stöd för motionerna hänvisas till dessa.

I skrivelse den 25 maj 1946 har medicinalstyrelsen hemställt om ändring av bestämmelserna om ersättning för nötkreatur, som nedslaktas på grund av smittsam kastning inom kastsjukefritt område. Yttranden över denna framställning ha avgivits av statskontoret, lantbruksstyrelsen, förvaltningsutskotten i samtliga hushållningssällskap med undantag av Östergötlands län, Sveriges lantbruksförbund, Riksförbundet landsbygdens folk och Svenska distriktsveterinärföreningen.

De nu gällande bestämmelserna å ifrågavarande område innebära i huvudsak följande.

Enligt bestämmelserna i kungörelsen den 17 juni 1943 (nr 387) angående bekämpande av smittsam kastning hos nötkreatur (ändrad genom kungörelsen nr 221/1945) skiljes mellan olika områden, nämligen

a) område, där sjukdomen icke förekommer eller har allenast synnerligen ringa utbredning (*kastsjukefritt område*);

b) område, där sjukdomen endast har ringa utbredning (*kastsjukeskyddat område*);

c) område, där sjukdomen förekommer i större omfattning och vilket sålunda icke kan hänföras till vare sig kastsjukefritt eller kastsjukeskyddat område (vanligen benämnt *kastsjukessmittat område*).

Inom kastsjukessmittat område äro såväl undersökningar för konstaterande av sjukdomen som åtgärder i bekämpande syfte av frivillig natur. Inom kastsjukeskyddat område kan misstänkt besättning tvångsundersökas efter medicinalstyrelsens förordnande, medan åtgärderna i bekämpande syfte alltjämt äro av frivillig natur. Inom kastsjukefritt område slutligen kunna såväl undersökningar som åtgärder företagas tvångsvis.

Bekämpandet av smittsam kastning hos nötkreatur inom kastsjukessmittade och kastsjukeskyddade områden anordnas med statsunderstöd av medicinalstyrelsen eller, efter medicinalstyrelsens medgivande, av hushållningssällskap samt genom frivillig medverkan från djurägarnas sida. Djurägare, som önskar ansluta sin besättning till sådant bekämpande, skall avgiva förbindelse att under minst två år iakttaga för bekämpandet meddelade bestämmelser ävensom gälda föreskriven avgift. I enlighet med föreskrifter av den, som anordnar bekämpandet, skall inom besättning, som är ansluten till frivilligt kastsjukebekämpande, för utrönande av sjukdomens förekomst tagas blodprov och mjölkprov samt verkställas undersökning av fosterhinnor. Där så finnes lämpligt för sjukdomens bekämpande, skola kalvarna i besättningen ympas med abortympämne. Det åligger djurägaren att vid försäljning av djur, vid deras betesgång och betäckning samt vid vården i övrigt av besättningen iakttaga nödig försiktighet, så att icke sjukdomen sprides till besättning som är fri från densamma.

Finner medicinalstyrelsen, att i besättning, som är ansluten till frivilligt kastsjukebekämpande, sjukdomen kan fullständigt utrotas genom nedslaktning av något eller några enstaka djur, äger styrelsen, där sådant utrotande anses vara av väsentlig betydelse för sjukdomens bekämpande inom orten i övrigt, på ansökan av djurägaren under vissa villkor medgiva denne ersättning av statsmedel för nedslaktningen. Ersättningen utgår med 50 kronor för varje djur i åldern sex månader—två år och med 75 kronor, då djurets ålder överstiger två år.

I kastsjukefritt område äga bestämmelserna i epizootilagen tillämpning med avseende å bekämpandet av sjukdomen. Då smittsam kastning inträffar i dylikt område, äger medicinalstyrelsen förordna om nedslaktning av det smittade djuret eller, om så anses nödvändigt för att hindra smittspridning, av hela besättningen. Ersättning av allmänna medel utgår vid dylik nedslaktning efter samma grunder, som i allmänhet gälla vid nedslaktning enligt epizootilagen. (Dessa bestämmelser äro upptagna i kungörelsen nr 106/1935 med närmare föreskrifter angående bekämpande av smittsamma husdjursjukdomar, vilken kungörelse ändrats genom kungörelserna nr 839/1937, nr 545/1938, nr 665/1938, nr 342/1941 och nr 222/1945.) Enligt 9 § kungörelsen

nr 106/1935 i dess nuvarande lydelse är djurägare berättigad till ersättning av allmänna medel för djur, med undantag för hund och katt, som avlivas efter vederbörligt förordnande enligt 3 § 1 mom. eller 5 § epizootilagen. Ersättningen skall utgå efter det värde djuret skulle ha haft, om sjukdomen ej inträffat. Kan det nedslaktade djuret till nytta användas och ställes det till djurägarens förfogande, skall detsamma särskilt värderas och avdrag göras vid ersättningens bestämmande.

I kungörelsen den 25 januari 1946 (nr 23) ha meddelats vissa föreskrifter till vägledning vid sådan värdering av djur, som erfordras för bestämmande av ersättningen. Enligt dessa föreskrifter skall vid värderingen hänsyn tagas dels till djurets slaktvärde, dels ock till det livvärde djuret kan anses äga utöver slaktvärdet. Vid uppskattningen av livvärdet skall särskilt avseende fästas vid djurets avkastningsförmåga, ålder och avelsvärde. Är djuret behäftat med annan sjukdom än den, som föranleder nedslaktningen, och nedsättes därigenom djurets värde, skall hänsyn tagas därtill. Det åligger medicinalstyrelsen och lantbruksstyrelsen att gemensamt utfärda närmare anvisningar för sådan värdering, som avses i kungörelsen. Dylika anvisningar ha emellertid ännu ej utfärdats.

Till kastsjukeskyddade områden hänföras för närvarande enligt kungörelsen nr 27/1944 de sex nordligaste länen med undantag av Månsåsens och Offerdals veterinärdistrikt i Jämtlands län, Gotlands län, Göteborgs och Bohus län samt Valbo härad av Älvsborgs län. Någon förklaring om att visst område skall anses kastsjukesfritt har ännu ej meddelats.

Rörande den utsträckning, i vilken ersättning vid nedslaktning av kastsjukesmittade nötkreatur inom kastsjukesmittade och kastsjukeskyddade områden utbetalats under de senaste åren, har i en inom medicinalstyrelsen upprättad promemoria upplysts, att dylik ersättning utgått under år 1944 för nedslaktning av 230 djur i 104 besättningar, därav 176 djur i de kastsjukeskyddade områdena, samt under år 1945 för nedslaktning av 765 djur i 368 besättningar, därav 424 djur inom de kastsjukeskyddade områdena. Antalet nedslaktade kastsjukesmittade nötkreatur, för vilka ersättning av statsmedel utgått, beräknas för år 1946 bliva något högre än under år 1945.

I detta sammanhang må även beröras gällande föreskrifter om ersättning av statsmedel vid nedslaktning av nötkreatur, som är behäftat med tuberkulos. Bestämmelserna om bekämpandet av tuberkulos hos nötkreatur överensstämman till sina huvuddrag med bestämmelserna om bekämpandet av smittsam kastning hos dyliska djur. Även här gäller sålunda, att landet indelas i olika områden, nämligen dels områden, där sjukdomen icke förekommer eller har allenast synnerligen ringa utbredning (*tuberkulosfria områden*), dels områden, där stora möjligheter till sjukdomens utrotande finnas (*tuberkuloskyddade områden*), dels övriga delar av landet. Inom ej tuberkulosfria områden sker nedslaktning av smittade djur i allmänhet endast på frivillighetens väg. Vid nedslaktning i dessa områden kan i vissa fall erhållas ersättning av statsmedel med 50 kronor eller, om djuret helt kasserats på grund av tuberkulos, med 20 kronor per djur. Innehavare av mindre kreatursbesätt-

ning kan emellertid härjämte i samband med utrotande av tuberkulos i besättningen under vissa villkor erhålla statsbidrag för anskaffning av tuberkulosfria nötkreatur. Dylikt bidrag må dock ej utgå med högre belopp än 100 kronor för varje nedslaktat djur eller, om djuret är under ett års ålder, med högst 50 kronor för varje sådant djur och ej heller med mer än sammanlagt 500 kronor till en och samme djurägare.

Inom tuberkulosfritt område föreligger skyldighet att nedslakta tuberkulosmittade djur. Vid dylik nedslaktning utgår ersättning, där ej Kungl. Maj:t finner skäl att för visst fall medgiva högre gottgörelse, med 100 kronor för djur om minst ett år och med 50 kronor för djur under ett år.

Medicinalstyrelsens framställning innebär, att bestämmelserna om ersättning av statsmedel vid nedslaktning av nötkreatur i kastsjukebekämpande syfte i kastsjukesmittat och kastsjukeskyddat område, å ena, och i kastsjukefritt område, å andra sidan, skola bringas i närmare överensstämmelse med varandra. I detta avseende föreslås, att ersättningen vid nedslaktning av nötkreatur i kastsjukefritt område under en övergångstid av sex månader från det området förklarats kastsjukefritt skall utgå ej efter värdering utan med fixa belopp, som äro så bestämda, att ersättningen blir lägre än om den utgått efter värdering. Ersättningsbeloppen har styrelsen föreslagit till 100 kronor för nötkreatur över ett år och 50 kronor för övriga nötkreatur.

Såsom motivering av de föreslagna ersättningsbeloppen har styrelsen anför, att styrelsen vid bedömandet av ersättningsens storlek utgått från att den, med hänsyn till att här vore fråga om tvångsnedslaktning, borde sättas något högre än den som för närvarande utginge i kastsjukesmittade och kastsjukeskyddade områden. Det vore därvid av flera skäl lämpligt att lämna samma bidrag som för närvarande utginge vid nedslaktning av tuberkulösa djur inom tuberkulosfria områden eller 100 kronor för djur över 1 år och 50 kronor för övriga nötkreatur.

För djur, som på grund av smittsam kastning nedslaktas i kastsjukefritt område efter övergångstidens slut, skall däremot enligt medicinalstyrelsens förslag utgå ersättning enligt nu gällande grunder.

Efter redogörelse för de över medicinalstyrelsens förslag avgivna utlåtandena har *föredraganden*, *statsrådet Sträng*, anför, och föreslagit följande i ärendet.

»Såsom tidigare anförts gäller för närvarande, att vid nedslaktning, som företages enligt bestämmelserna i epizootilagen, full ersättning för det nedslaktade djuret utgår av allmänna medel, därvid ersättningen skall utgå med belopp, motsvarande skillnaden mellan det livvärde djuret skulle ha haft, om sjukdomen ej inträffat, och djurets slaktvärde. Vid en värdering enligt dylika grunder måste man räkna med att det även inom de kastsjukefria områdena kan bli fråga om ersättningar, som ej oväsentligt överstiga de ersättningsbelopp, som nu utgå vid frivilligt kastsjukebekämpande.

Det är uppenbart, att berörda förhållande är ägnat att försvåra det frivilliga bekämpandet av sjukdomen, framför allt i sådana områden, där denna

förekommer i förhållandevis ringa omfattning och där det följaktligen kan förväntas, att områdena inom kort komma att förklaras för kastsjukefria områden. Jag finner därför i likhet med medicinalstyrelsen en justering av nuvarande ersättningsbestämmelser påkallad för att undanröja detta hinder för effektiviteten av det frivilliga sjukdomsbekämpandet.

Beträffande frågan om de linjer, efter vilka en dylik justering bör ske, ha delade meningar framkommit. Medicinalstyrelsen, vars förslag tillstyrkts eller lämnats utan erinran i flertalet av de angivna yttrandena, har ansett, att ändringen borde ske på det sättet, att ersättningen i kastsjukefritt område för en kortare övergångstid borde bestämmas till ett fixt belopp, vilket visserligen skulle vara något högre än det, som skulle ha utgått vid frivillig nedslaktning, men å andra sidan skulle vara lägre än det belopp, som genomsnittligt kunde antagas komma att utgå vid en tillämpning av nu gällande bestämmelser om ersättning för nedslaktning, som företages på grund av stadgande i epizootilagen. I några yttranden har däremot gjorts gällande, att man borde lösa frågan så att ersättningen vid frivillig nedslaktning skulle höjas och man på så sätt skulle minska eller helt eliminera skillnaden mellan den ersättning, som enligt nuvarande bestämmelser utgår vid frivilligt bekämpande, och den ersättning som erhålles vid nedslaktning till följd av bestämmelserna i epizootilagen.

Skäl kunna otvivelaktigt anföras för båda de nu angivna linjerna. Till förmån för den senare har sålunda gjorts gällande, att densamma skulle i dubbel måtto öka möjligheterna för bekämpandet av den smittsamma kastningen, nämligen dels såtillvida att man genom höjningen av ersättningsbeloppen vid frivillig nedslaktning skulle undanröja eller i vart fall minska risken av att nedslaktningen skulle uppskjutas i avbidan på att de ersättningsregler, som nu gälla vid tvångsnedslaktning, skulle bli tillämpliga, dels såtillvida att höjningen av ersättningsbeloppen även i övrigt skulle verka stimulerande på det frivilliga sjukdomsbekämpandet. Det är emellertid att märka, att man, om förstnämnda syfte skall nås, måste tänka sig att höja ersättningsbeloppen rätt avsevärt och helst så mycket, att de komma att i det allra närmaste uppgå till skillnaden mellan det livdjursvärde djuret skulle ha haft, om sjukdomen ej inträffat, och slaktvärdet. I annat fall måste man nämligen räkna med att det alltför kan komma att finnas djurägare, som anse det med sin fördel mest förenligt att vänta med nedslaktningen, till dess området hänförs till kastsjukefritt område. Ett utbetalande av ersättningar av nyssnämnda storleksordning vid frivillig nedslaktning skulle emellertid knappast överensstämma med de grunder för statens medverkan till det frivilliga sjukdomsbekämpandet, som nu gälla, utan skulle förutsätta en omprövning av själva riktlinjerna för denna medverkan.

Såsom medicinalstyrelsen framhållit måste det vidare anses mindre lämpligt att de djurägare, vilka underlåtit att medverka vid det frivilliga sjukdomsbekämpandet, skulle komma i en avsevärt bättre ställning i ersättningshänseende än de djurägare som, genom att följa meddelade anvisningar i fråga om nedslaktning, gjort sin insats i det för hela jordbruket så betydelsefulla bekämpandet av den smittsamma kastningen. Med hänsyn härtill

och då det är av vikt att det frivilliga sjukdomsbekämpandet är effektivt kan jag ansluta mig till grundtanken i medicinalstyrelsens förslag, nämligen att ersättningen vid nedslaktning i kastsjukefritt område under en övergångstid skall utgå med ett fixt belopp, vilket är så avvägt, att djurägaren får bära en del av förlusten.

I fråga om ersättningsbeloppens storlek har medicinalstyrelsen sökt anknytning till de ersättningsbestämmelser, som nu gälla vid nedslaktning av tuberkulosmittade djur i tuberkulosfritt område. Även jag anser ersättningsbelopp av ungefärligen denna storleksordning lämpliga för ifrågavarande övergångstid. Dock böra enligt min uppfattning vissa mindre avvikelser från medicinalstyrelsens förslag göras. En konsekvens av sagda förslag skulle nämligen bli, att man i de kastsjukefria områdena skulle komma att tillämpa en annan indelning av djuren i åldersgrupper än den indelning, som gäller i de kastsjukeskyddade och kastsjukesmittade områdena. Under det att i sistnämnda områden ersättningen utgår med 50 kronor för nötkreatur mellan sex månader och två år och med 75 kronor för nötkreatur över två år, skulle man enligt medicinalstyrelsens förslag i de kastsjukefria områdena under övergångstiden utbetala ersättning med 50 kronor för nötkreatur under ett år och 100 kronor för nötkreatur över ett år. Det synes mig vara att föredraga, att man även i de kastsjukefria områdena bibehåller den åldersgruppering, som nu gäller för de kastsjukeskyddade och kastsjukesmittade områdena, men höjer ersättningsbeloppet med 25 kronor för djur. Ersättningen bör alltså enligt mitt förmenande i kastsjukefritt område under övergångstiden utgå med 75 kronor för djur mellan sex månader och två år samt med 100 kronor för djur över två år.

Övergångstidens längd synes, såsom medicinalstyrelsen föreslagit, lämpligen kunna bestämmas till sex månader. Avgörande för vilka ersättningsbestämmelser, som skola tillämpas, bör vara den tidpunkt, då förordnande om nedslaktning meddelades.

I vissa yttranden har uttalats, att de nya ersättningsbestämmelserna ej borde äga avseende å andra djur än sådana, som varit nedsmittade redan före övergångstidens början. Även jag anser, att bestämmelserna i första hand böra tillämpas beträffande dylika djur. Redan övergångstidens relativa kortvarighet gör emellertid, att de förordnanden om nedslaktning, som kunna komma att meddelas under denna övergångstid, i praktiken så gott som undantagslöst torde komma att avse djur, som varit nedsmittade, innan området förklarades kastsjukefritt. Med hänsyn härtill ävensom till att det oftast knappast är möjligt att helt klargöra, vid vilken tidpunkt sjukdomen uppkommit hos ett visst djur eller i en viss besättning, synes dock någon särskild föreskrift härom icke böra meddelas. Det synes emellertid lämpligt, att Kungl. Maj:t skall äga befogenhet att i särskilda fall medge avvikelse från de för övergångstiden föreslagna ersättningsbestämmelserna.

Därest riksdagen biträder vad jag sålunda förordat, torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att sedermera utfärda erforderliga författningsbestämmelser. Dessa torde, såvida riksdagen ej har något att erinra däremot, få tillämpas redan under innevarande budgetår.»

Såsom framgår av den lämnade redogörelsen föreligger en icke oväsentlig skillnad mellan bestämmelserna om ersättning av statsmedel vid nedslaktning i kastsjukebekämpande syfte inom kastsjukefritt område, då ersättning utgår med belopp, motsvarande skillnaden mellan djurets livvärde och dess slaktvärde, samt inom kastsjukeskyddat område, då ersättning utgår med ett fixt belopp av 50 kronor för djur i åldern sex månader—två år och 75 kronor för djur över två års ålder. Nämnda förhållande synes i viss utsträckning vara ägnat att försvåra det frivilliga kastsjukebekämpandet, då risk givetvis förefinnes för att innehavare av kastsjukesmittad besättning inom skyddat område skall dröja med nedslaktning i avvaktan på att området skall förklaras kastsjukefritt för att därigenom erhålla högre ersättning för nedslaktat djur. Kungl. Maj:ts förevarande förslag innebär en justering av gällande ersättningsbestämmelser i syfte att minska nämnda hinder för effektiviteten av det frivilliga sjukdomsbekämpandet. I propositionen föreslås, att ersättning för tvångsvis nedslaktat djur inom kastsjukefritt område bör under en övergångstid av sex månader från det området friförklarats utgå icke efter värdering utan med fixt belopp av 75 respektive 100 kronor.

I motionen I: 107 har såsom motivering för avslagsyrkandet framhållits, att ersättning för tvångsvis nedslaktat djur alltid bör utgå efter djurets värde. Häremot kan anföras, att vid nedslaktning av tuberkulosmittat djur inom tuberkulosfritt område ersättning utgår med fixt belopp av 100 eller 50 kronor, beroende på djurets ålder. Enligt utskottets förmenande synes det föga tilltalande, att djurägare inom kastsjukeskyddat område, som medvetet uppskjuter nedslaktning av smittad besättning i avvaktan på att området friförklaras, skall ställas i gynnsammare läge än sådan, som deltagit i det frivilliga kastsjukebekämpandet. Utskottet vill därför med avstyrkande av motionen biträda Kungl. Maj:ts förslag om en justering av de gällande ersättningsbestämmelserna.

Vad angår frågan om de linjer, efter vilka en sådan justering bör ske, har i motionen II: 315 ifrågasatts, huruvida icke i motsats till Kungl. Maj:ts förslag ersättningsbeloppet vid frivillig nedslaktning av smittat djur inom skyddat område i vissa fall bör höjas till 150 kronor eller till hälften av skillnaden mellan djurets slaktvärde och dess livvärde. Såsom förutsättning för att detta högre belopp skall utgå har föreslagits att det lokala intresset för det frivilliga kastsjukebekämpandet ådagalägges genom att av vederbörande mejeriorganisation eller eljest för ändamålet tillskjutes minst samma belopp. Utskottet finner visserligen att det i förevarande motion framlagda förslaget rörande ändring av gällande ersättningsbestämmelser för nedslaktning inom skyddat område är ägnat att främja det frivilliga bekämpandet av den smittsamma kastningen men anser att ett genomförande av nämnda förslag torde förutsätta en omprövning av riktlinjerna för statens medverkan till det frivilliga sjukdomsbekämpandet överhuvud taget. Med hänsyn härtill finner sig utskottet i avsaknad av närmare utredning härom icke kunna ingå på ytterligare prövning av motionärernas förslag. Då jämväl i övrigt tillräcklig anledning att frånga Kungl. Maj:ts förslag icke synes föreligga, vill utskottet förorda att ersättningen vid nedslaktning inom kastsjukefritt område un-

der en övergångstid av sex månader bestämmes att utgå med fixt belopp. Vad föredragande statsrådet föreslagit rörande ersättningsbeloppets storlek under ifrågavarande övergångstid föranleder icke någon erinran från utskottets sida.

Då ifrågavarande bestämmelser avse att påskynda frivillig nedslaktning av smittade djur inom skyddade områden har i propositionen anförts att dessa i princip borde äga avseende å endast sådana djur, som varit smittade innan området förklarats kastsjukefritt. Med hänsyn till svårigheterna att avgöra, vid vilken tidpunkt sjukdomen uppkommit, ävensom till den föreslagna övergångstidens relativa kortvarighet ha dock särskilda bestämmelser härom icke ansetts erforderliga. Kungl. Maj:t har emellertid förutsatts skola äga befogenhet att i särskilda fall medgiva avvikelse från de för övergångstiden föreslagna ersättningsbestämmelserna. Utskottet, som icke har något att erinra mot Kungl. Maj:ts förslag i detta avseende, förutsätter därvid att Kungl. Maj:t skall kunna medgiva sådan avvikelse icke blott beträffande djur, som kunna antagas ha smittats efter det området förklarats kastsjukefritt, utan även, då särskilda skäl därtill föranleda, med avseende å djur, som smittats före nämnda tidpunkt.

Ifrågavarande bestämmelser synas i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag böra få tillämpas redan under innevarande budgetår.

Under åberopande av det anförda hemställer utskottet,

- a) att riksdagen må godkänna de i förevarande proposition föreslagna ändringarna i grunderna för bekämpande av sjukdomen smittsam kastning hos nötkreatur;
- b) att motionerna I: 107 och II: 315 icke må föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 21 februari 1947.

På jordbruksutskottets vägnar:

L. TJÄLLGREN.

Vid detta ärendes slutbehandling hava närvarit:

från f ö r s t a kammaren: herrar Tjällgren, Alfred Andersson, Anderberg, friherre Beck-Friis, Dahlström, Svedberg, Isaksson och Björck; samt

från a n d r a kammaren: herrar Andersson i Löbbo, Liedberg, Carlström, Mäler, Lundbom, Pettersson i Rosta, Jacobson i Vilhelmina och Nilsson i Varuträsk.